raua-aja kalme, kindel see aga ei ole. Peale nende on mõned läbiuuritud kalmed, millede vanus seega on määratud, ja nimelt:

Varema raua-aja kalmed on: 1) Kärde mõisa Alliku metsas, kust leitud muu seas emailiga ketassõlg; 2) sama ms Alliku väljal, endisest kalmest umb. 150 m lõunas, kust leitud muu seas kaarsõlgi, käevõrusid, spiraalsõrmuseid jne., pronksist ja rauast nuge, rõngaid jne.; 3) arvatavasti on kuski Ripuka ms väljal kivikalme olnud, mis juba 1780. a. hävitatud, kusjuures leitud muu seas pronksist kaarsõlgi, ketassõlg, sõrmuseid jne.; 4) võimalik, et on olnud veel kalme kuski Ripuka ms ja Kõola kl vahel, kust leitud ambsõlg ja muid leide; võimalik aga ka, et need on saadud mõnest juba eespool-loendatud kalmest.

Noorema raua-aja kalme on: 1) Kõola kl Veski tl maal, umb. 220 m põhja pool Kooli talu, mida mitmel korral osaliselt uuritud ja millest leitud muu seas rinnakee-kandja, käevõrusid, sõrmuseid jne. pronksist, raudnuge, helmi jne. (vt. 127. lhk., 33. joon.); 2) kustki Vaimastverest on pärit sama aja leide, muu seas nahkvöö-tükk, suitsed jne., mis on pärit kustki kalmest, teadmata, kas mõnest eespool-mainitust või muust; peale nende on leide veel Vaimastverest, Kärdest ja Ripukast, kuid need näivad olevat pärit mõnest eespool-mainitud kalmest, ilma et täpsamalt teataks kust.

Samast ajast on teada üks suurem aareleid, nimelt 1870. a. septembris Rääbise mõisa juurest leitud hõberahade (saksa, anglosaksi, araabia, bütsantsi) ja asjade kogu (ripatsid, kühmik jne.).

Maalinnu on 4: 1) Ripuka ms metsas Punamäe talu lähedal (vt. 131. lhk., 37. joon.); 2) Kurista ms metsas, umb. 1 km lääne pool mõisat ja umb. sama palju lõuna pool Kurista-Põltsamaa maanteed; 3) Vilina kl Pritsu tl maal, umb. 40 m lõuna pool talu; 4) Reasvere ms kuusikus, umb. 0.8 km mõisast idakagus (rahvasuus Kalevipoja säng); 5) peale nende on umb. Pedasi küla kohal Lusika soos Tuimõisa kl Kuke tl alal saar, mis võib olla endine sõja-aegne peljupaik.

Ajalt ebamääraseist muinasjäänuseist oleksid mainida: 1) ohvrikivi aukudega, Reasvere ms ja Pedja jõe vahel, põllu ja heinamaa äärel; 2) siniallikas, Laiuse kirikust läänes, mäe otsas, Jõgeva tee ääres; 3) Paduvere kl Pere-Jüri tl heinamaal ohvriallikas, talust umb. 440 m kagus.

Mõisad. Laiuse mõisa (saksa k. Schloss-Lais), kirikust 5.8 km kirde poole, vanemal ajal ühes praeguse Jõgeva, Vaimastvere ja Tähkvere mõisaga Laiuse lossi maa-ala, mille Gustav Adolf 1623. a. ooberst Hindrek Flemmingile laenuks andis. 1637. a. kuulusid sellesse laenu Laiuse loss ühes „Sikkona" ja „Ellenbachi" (v. Mõra) mõisaga ja „Koddisen" („Kodisma?), „Rohikund" ja Võtikvere vakusega. Mõisate reduktsiooni ajal langesid need mõisad vististi riigi kätte, kuna osa nähtavasti eraomanduseks jäi. 18. aastasaja teisel poolel ostab valitsus Laiuse mõisa, mis vahepeal eraomanduseks olnud, tolle-aegselt omanikult tagasi; sest ajast peale jääb mõisa kroonu omaks. 1907. a. jagati